

FILIP ŠKORIĆ*, ANTE NOVOKMET**

Slučajni nalazi i posebna dokazna radnja nadzora i tehničkog snimanja telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu – hrvatsko pravo i europski pravni standardi

Sažetak

Nadzor i tehničko snimanje telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu posebna je dokazna radnja koja, zbog jednostavnosti realizacije, prevladava u otkrivanju i pronalaženju počinitelja povezanih s kaznenim djelima korupcije i organiziranog kriminaliteta. Premda učinkovita iz perspektive kaznenog progona, kao i ostale posebne dokazne radnje predstavlja znatno ograničene temeljne prava i sloboda građana. U kontekstu njezine primjene posebno delikatnim pokazuju se tzv. slučajni nalazi, tj. podaci i obavijesti o nekom drugom kaznenom djelu i počinitelju u odnosu na koje nije inicijalno bila određena posebna dokazna radnja jer se navedene spoznaje mogu koristiti kao dokaz u postupku za to drugo kazneno djelo. Stoga se u ovom radu najprije objašnjava pravna narav slučajnih nalaza do kojih se došlo primjenom posebne dokazne radnje nadzora i tehničkog snimanja telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu. Potom se razmatraju pravni standardi razvijeni u praksi Europskog suda za ljudska prava o pretpostavkama koje moraju biti ispunjene za dopustivost njihova korištenja u kaznenom postupku. U središnjem dijelu rada kritički se analizira važeći normativni okvir Zakona o kaznenom postupku i na podlozi istražene domaće sudske prakse o dokaznoj upotrebljivosti slučajnih nalaza u kaznenom postupku izvode se zaključci o usklađenosti hrvatskog regulatornog okvira s konvencijskim pravnim standardima.

Ključne riječi: tajni nadzor, tehničko snimanje telefonskih razgovora, posebne dokazne radnje, slučajni nalazi, kazneni postupak.

* Filip Škorić, spec. iur., policijski službenik za kibernetičku sigurnost i digitalnu forenziku, Policijski nacionalni ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Služba za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta Osijek, Hrvatska.

** izv. prof. dr. sc. Ante Novokmet, izvanredni profesor na Katedri kaznenopravnih znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet Osijek, Hrvatska.

Rezultati istraživanja prikazani u ovom radu dio su završnog rada Filipa Škorića „Posebne dokazne radnje s posebnim osvrtom na slučajni nalaz“ pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Ante Novokmeta.

1. UVOD

Posebna dokazna radnja nadzora i tehničkog snimanja telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu sofisticirana je mjera procesne prisile (Vervaele, 2014). Njome se, pod izvjesnim zakonom propisanim pretpostavkama, tijelima kaznenog progona omogućuje da iskorištavajući tehničke mogućnosti telefonskih i mobilnih uređaja potajno prikupljaju informacije i podatke za otkrivanje određenih kaznenih djela koja se zbog osobitosti počinjenja drukčije ne bi mogla otkriti (Krapac, 2015: 339). No kako se navedene radnje čine potajno, istodobno predstavljaju ozbiljno ograničenje temeljnog prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja zajamčeno člankom 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: EKLJP) i člancima 35. i 36. Ustava Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Ustav RH), kako u odnosu na osobu protiv koje su posebne dokazne radnje određene tako i u odnosu na drugu osobu koja s njom uspostavi telekomunikacijski kontakt (Ljubanović, Novokmet, Tomičić, 2020: 181–183).

Jedna od osobitosti te posebne dokazne radnje jest to što se u njezinoj primjeni događaju situacije da se u komunikaciju nadzirane osobe slučajno uključi osoba na koju se radnje nisu odnosile i pritom iznese činjenice koje mogu biti osnova za pokretanje i vođenje kaznenog postupka za drugo kazneno djelo. U navedenom slučaju riječ je o tzv. slučajnom nalazu do kojeg su tijela kaznenog progona došla posredstvom posebne dokazne radnje koja je bila određena prema nekoj drugoj osnovi i u odnosu na neku drugu osobu (Krapac, 2015: 344). Tu procesnu situaciju poznaje i regulira hrvatski Zakon o kaznenom postupku (u daljnjem tekstu: ZKP)¹ u članku 335. stavku 6. propisujući da ako se prilikom poduzimanja posebnih dokaznih radnji iz članka 332. stavka 1. ZKP-a zabilježe podaci i obavijesti koje upućuju na neko drugo kazneno djelo i počinitelja iz kataloga kaznenih djela propisanih člankom 334. ZKP-a, taj će se dio snimke prepisati i dostaviti državnom odvjetniku te se može upotrijebiti kao dokaz u postupku za to kazneno djelo.

Iz navedenog slijedi da je zakonodavac primijenio relativno restriktivan pristup tako što je mogućnost upotrebe slučajnih nalaza suzio samo na skup kaznenih djela za koja bi se inače mogle odrediti posebne dokazne radnje. S druge strane, slučajni nalaz može se koristiti u dvovrsnu svrhu. Jedna je mogućnost korištenje slučajnog nalaza kao dokaza u kaznenom postupku protiv osobe u odnosu na koju je bila određena posebna dokazna radnja, pa je slučajni nalaz samo prateći rezultat uz druga saznanja koje se stvarno htjelo prikupiti primjenom posebne dokazne radnje. Druga je mogućnost korištenje slučajnog nalaza kao osnove za pokretanje novog kaznenog postupka te korištenje slučajnog nalaza kao dokaza protiv druge osobe u odnosu na koju inicijalno nije bila određena posebna dokazna radnja.

Dosadašnja istraživanja većinom su se općenito bavila pitanjem određivanja i trajanja posebnih dokaznih radnji (Gluščić, 2012), kao i sudske kontrole njihova određivanja (Slobogin, 2015) koja im, u pravilu, mora obvezno prethoditi te dostatnošću obrazloženja sudske odluke za poduzimanje posebnih dokaznih radnji (Aljinović, 2021, Aljinović, 2022, Karas, 2020). Stoga je cilj ovog rada istražiti teorijsko opravdanje primjene slučajnog nalaza, normativni kontekst koji ga propisuje, kao i standarde sudske prakse koji mu određuju doseg primjene u svakodnevnim predmetima prilikom primjene posebne dokazne radnje nadzora i tehničkog snimanja telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu. U tom će se smi-

¹ Zakon o kaznenom postupku od 15. prosinca 2008., Narodne novine br. 152/2008., 76/2009., 80/2011., 91/2012., 143/2012., 56/2013., 145/2013., 152/2014., 70/2017., 126/2019., 80/2022., 36/2024., 72/2025.

slu najprije iz teorijske perspektive razjasniti pravna priroda slučajnog nalaza, identificirati kako je normativno propisan te razmotriti razlozi njegove primjene u kaznenom postupku. U tu će se svrhu koristiti metoda analize za razjašnjavanje pojma i pravne utemeljenosti slučajnog nalaza. Sljedeći korak bit će analiza sudske prakse, osobito presuda Europskog suda za ljudska prava radi utvrđivanja minimalnih uvjeta koji moraju biti ispunjeni za dopuštenost primjene slučajnog nalaza u kaznenom postupku. Pritom će se koristiti metoda komparativne analize kojom se uspoređuje nacionalna praksa s europskim standardima. Zatim će se analizirati kako je sudska praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: VSRH) i Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: VKS) odredila doseg svoje primjene u svakodnevnim predmetima.

Metodom evaluacije procijenit će se dosadašnja primjena i uočiti će se nedostaci ili neusklađenosti između normativnog okvira i sudske prakse. U završnom dijelu rada kritički će se analizirati aktualni normativni okvir Zakona o kaznenom postupku te će se povezati s konvencijskim pravnim standardima i praksom hrvatskih sudova. Na temelju te analize bit će izneseni prijedlozi za poboljšanje zakonodavnog okvira, uključujući preciziranje izričaja pojedinih zakonskih odredbi kojima se regulira primjena slučajnog nalaza.

2. PRAVNA PRIRODA SLUČAJNIH NALAZA U HRVATSKOM KAZNENOM POSTUPKU

Posebne dokazne radnje postale su dio hrvatskog kaznenog procesnog prava stupanjem na snagu prvog hrvatskog Zakona o kaznenom postupku iz 1997. (u daljnjem tekstu: ZKP//97).² kao odgovor zakonodavca na rastuću pojavu različitih kaznenih djela iz domene korupcije i organiziranog kriminaliteta, koja se zbog specifičnog načina počinjenja ne mogu otkriti ni istraživati primjenom klasičnih policijskih izvida kaznenih djela (Ljubanović, Novokmet, Tomičić, 2020: 181). Riječ je o tzv. posebnim izvidnim (operativnim) mjerama ili prikrivenim operativnim mjerama i radnjama (Zadnik, 2002: 335-336) koje, zbog velikog posega u pravo pojedinca na privatnost, moraju biti precizno određene kako bi se iznašla nužna uravnoteženost između zahtjeva da se otkriju i kazne počinitelji (prikriveni i u pravilu dobro organizirani) određenog kataloga kaznenih djela te zahtjeva da se štite i ostvaruju ustavna prava i slobode građana (Ljubanović, Novokmet, Tomičić, 2020: 182).

Osim propisivanja posebnih dokaznih radnji, zakonodavac je istodobno prvi put predvidio i tzv. slučajne nalaze. Još tada je u članku 182. stavku 4. ZKP/97. bilo propisano da ako se prilikom poduzimanja nadzora i tajnog snimanja zabilježe podaci i obavijesti koji upućuju na neko drugo kazneno djelo, taj će se dio snimke prepisati i dostaviti državnom odvjetniku ako je riječ o kaznenom djelu propisanom u katalogu kaznenih djela iz članka 181. ZKP/97. Ipak, navedena odredba bila je prilično široko propisana pa njome nije jasno i precizno određeno mogu li se tako dobivena slučajna saznanja o drugom kaznenom djelu koristiti samo protiv osobe u odnosu na koju je inicijalno bila određena posebna dokazna radnja ili se mogu koristiti u odnosu na bilo koju osobu koja je ušla u kriminalnu zonu nadzirane osobe. Pritom je ostalo otvoreno i pitanje mogu li se slučajni nalazi koristiti kao dokaz u kaznenom postupku ili mogu li biti samo osnova za pokretanje novog kaznenog postupka za to novo kazneno

² Zakon o kaznenom postupku od 21. listopada 1997., Narodne novine br. 110/1997., 27/1998., 58/1999., 112/1999., 58/2002., 143/2002., 178/2004., 115/2006., 152/2008., 76/2009., 80/2011., 143/2012.

djelo. Pitanje dosega navedene odredbe članka 182. stavka 4. ZKP/97. razriješio je Vrhovni sud Republike Hrvatske zauzevši stav da se saznanja koja se primjenom mjera kojima se privremeno ograničavaju ustavna prava i slobode određenih osoba za koje se osnovano sumnja da su sami ili s drugim osobama počinitelji kaznenih djela, propisanih u članku 181. ZKP/97., mogu primijeniti i prema trećim osobama, a ne samo prema onima prema kojima su mjere naložene. Navedeno se odnosi na situaciju kada se te treće osobe nađu u sferi kriminalne djelatnosti osobe prema kojoj je primijenjena neka mjera iz članka 180. stavka 1. ZKP/97., a kriminalna aktivnost te treće osobe ulazi u ostvarenje obilježja kaznenog djela predviđenog katalogom kaznenih djela iz članka 181. ZKP/97., te pod uvjetom da se ta treća osoba našla s osobom protiv koje je neka mjera iz članka 180. stavka 1. točke 1. do 6. ZKP/97. valjano naložena (Vrhovni sud Republike Hrvatske, I Kž 411/2003-8, I Kž Us 97/2016-5).

Nakon što je 2008. stupio na snagu novi Zakon o kaznenom postupku, odredbe o slučajnim nalazima znatno su izmijenjene (Ljubanović, Gluščić, Kralj, 2008: 872–873). Naime, u novom članku 335. stavku 6. ZKP-a bilo je propisano da ako se prilikom poduzimanja radnji iz članka 332. stavka 1. ZKP-a zabilježe podaci i obavijesti koji upućuju na neko drugo kazneno djelo i počinitelja iz članka 334. ZKP-a, taj će se dio snimke prepisati i dostaviti državnom odvjetniku, a može se upotrijebiti kao dokaz u postupku za to kazneno djelo (Petković, Pajčić, 2011: 430). Osim toga, u članku 338. stavku 1. ZKP-a bilo je propisano da se snimke, isprave i predmeti pribavljeni provedbom radnji iz članka 332. stavka 1. ZKP-a mogu koristiti kao dokaz samo u postupku protiv osobe iz članka 332. stavka 1. ZKP-a, odnosno prema članku 337. stavka 5. ZKP-a. Ta je odredba *de facto* ograničila doseg primjene slučajnih nalaza samo na osobu u odnosu na koju je inicijalno bila određena posebna dokazna radnja. Takav stav zakonodavca bio je izvjesni korak unatrag u odnosu na uspostavljenu praksu VSRH-a zbog čega se ponovno nametnulo dvojbena pitanje mogu li se slučajni nalazi koristiti i protiv neke druge osobe i za neko drugo kazneno djelo (Ljubanović, Gluščić, Kralj, 2008: 873).

Zbog preusko propisane pravne norme u praksi je prevladao restriktivan stav da se slučajni nalazi mogu koristiti samo kao inicijalni podatak na temelju kojeg državni odvjetnik u odnosu na to drugo kazneno djelo i osobu od suca istrage može tražiti provođenje novih posebnih dokaznih radnji. Drugim riječima, prevladalo je shvaćanje da se slučajni nalazi nisu mogli koristiti kao dokaz u kaznenom postupku, ali mogli su biti osnova za pokretanje novog kaznenog postupka u kojem će to slučajno otkriveno kazneno djelo i počinitelj biti predmet nove istrage i novih posebnih dokaznih radnji. Takvo stanje stvari stvaralo je ozbiljne poteškoće zato što naknadno provedene izvidne radnje i mjere, pa i posebne dokazne radnje koje su provedene na osnovi saznanja iz slučajnih nalaza, nisu davale nikakve rezultate i često bi to novo kazneno djelo ostalo neistraženo zbog nedostatka dokaza (Novosel, 2017: 57). Zbog toga je u 2011. izmijenjena odredba članka 332. stavka 1. ZKP-a tako što je propisano da se snimke, isprave i predmeti pribavljeni provedbom radnji iz članka 332. stavka 1. ZKP-a mogu koristiti kao dokaz u postupku protiv osobe iz članka 332. stavka 1. ZKP-a te i u slučaju iz članka 335. stavka 6. ZKP-a (slučajni nalaz) (Petković, Pajčić, 2011: 431).

Uzimajući u obzir navedeno, valja istaknuti da su slučajni nalazi činjenične spoznaje do kojih tijela kaznenog progona dolaze na temelju prethodno odobrene posebne dokazne radnje za neko drugo kazneno djelo i neku drugu osobu, a u kaznenom postupku imaju dokaznu vrijednost. Danas aktualni normativni okvir pruža legitimnu osnovu da se slučajni nalazi do kojih se došlo primjenom posebnih dokaznih radnji mogu koristiti kao dokaz u kaznenom postupku, kako protiv osobe u odnosu na koju su te radnje bile određene tako i protiv druge osobe protiv koje one nisu bile određene, pod uvjetom da je u oba slučaja riječ o slučajnom

nalazu koji upućuje na kazneno djelo i počinitelja kaznenog djela iz zakonom propisane liste kaznenih djela za koja se inače mogu odrediti posebne dokazne radnje. Dakle, slučajni su nalazi dokaz u kaznenom postupku čija je mogućnost korištenja kao deriviranog dokaza uvjetovana činjenicom da su posebne dokazne radnje inicijalno bile zakonito određene, a da slučajni nalaz upućuje na uski krug kaznenih djela za koja se i inače može odrediti posebna dokazna radnja. To konkretno znači da se na temelju slučajnog nalaza može pokrenuti novi kazneni postupak protiv druge osobe koja inicijalno nije bila zahvaćena određenom posebnom dokaznom radnjom, kao i da se može proširiti istraga i na drugo kazneno djelo iste osobe u odnosu na koju je posebna dokazna radnja bila određena. Prema tome, pravna priroda slučajnih nalaza u kaznenom je postupku dvojaka. S jedne strane služe kao osnova za pokretanje kaznenog postupka u odnosu na novootkriveno kazneno djelo i počinitelja ili proširenje već pokrenutog kaznenog postupka, a s druge se mogu koristiti kao dokaz u kaznenom postupku ako je posebna dokazna radnja na temelju kojih je došlo do slučajnog nalaza bila zakonito određena i ako se novootkriveno kazneno djelo nalazi na listi (katalogu) kaznenih djela za koja se inače može odrediti posebna dokazna radnja.

3. SLUČAJNI NALAZI I PRAVO NA ZAŠTITU PRIVATNOSTI U PRAKSI EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

Zaštita prava na privatnost iz članka 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava (u daljnjem tekstu: EKLJP) i temeljnih sloboda odavno je uspostavljen i u praksi Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP) višestruko potvrđen pravni standard (Moonen, 2010: 97–136). Svoju bogatu praksu ESLJP je razvio u brojnim predmetima u povodu zahtjeva pojedinaca zbog povrede prava na zaštitu privatnosti (Klass i drugi protiv Njemačke: 1978, Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva: 1984, Huvig protiv Francuske: 1990) zbog čega je uspostavio minimalne uvjete za dopustivost posega državnih vlasti u temeljna prava i slobode pojedinaca (Rainey, McCormick, Ovey, 2021: 424–428, Brady, 2014: 37–49).

Međutim, pravo na zaštitu privatnosti nema apsolutni karakter pa je u određenim slučajevima i pod određenim uvjetima dopušteno javnoj vlasti miješati se u to pravo (Ni Loideain, 2014: 189–209, Bachmaier Winter, 2009: 9–19). U tom smislu, u članku 8. stavku 2. Konvencije propis je da se javna vlast neće miješati u ostvarivanje tog prava. Osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu to nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, gospodarske dobrobiti zemlje radi sprječavanja nereda ili zločina, zaštite zdravlja ili morala ili zaštite prava i sloboda drugih (Trechsel, 2005: 535). Stoga je ESLJP u svojoj praksi razvio opća načela primjenjiva na sve vrste tajnog nadzora određujući minimalne uvjete pod kojima će miješanje državne vlasti u privatni život pojedinca biti dopušteno, i to samo ako je u skladu sa zakonom, usmjereno k ostvarenju legitimnog cilja i nužno u demokratskom društvu (Trechsel, 2005: 537–540).

Povreda članka 8. EKLJP najčešće se u praksi ESLJP-a ističe uz tvrdnju podnositelja da je do povrede došlo zato što je odluka domaćeg suda bila utemeljena na nezakonitom dokazu. Ipak, valja istaknuti da ESLJP nije „četvrti stupanj sudovanja“, što znači da ne ispituje činjenična i pravna pitanja koja su bila predmet rasprave pred nacionalnim sudom, kao što je pitanje zakonitosti dokaza. Naime, uloga ESLJP-a isključivo je nadzorna, tj. Sud provjerava je li uslijed takvog postupanja u domaćem postupku (npr. ocjene zakonitosti dokaza) povrijeđeno neko pravo zajamčeno Konvencijom, pa se ne pita je li dokaz bio zakonit, nego je li postupak u cijelosti proveden pravično (Schenk protiv Švicarske, 1988). Dakle, pitanje je

li neki dokaz pribavljen zakonito (npr. zakonitost određivanja i provedbe pretrage, posebne dokazne radnje i sl.) uređeno je isključivo nacionalnim zakonodavstvom, stoga je ocjena zakonitosti dokaza u nadležnosti domaćih sudova. Premda ESLJP ne ulazi neposredno u pitanje zakonitosti dokaza, ipak može posredno ispitati je li upotreba takvog dokaza dovela do povrede članka 6. ili članka 8. Konvencije, odnosno samo u mjeri u kojoj bi takvo postupanje značilo povredu konvencijskog prava (Martinović, Kos, 2016: 319).

Pridržavanje navedenih minimalnih standarda ESLJP je provjeravao i u predmetima koji su bili povezani s tzv. slučajnim nalazima. Tako je u predmetu *Kruslin* (*Kruslin protiv Francuske*: 1990) Sud razmatrao legitimitet korištenja saznanja i informacija protiv neke osobe do kojih su tijela kaznenog progona došla provođenjem mjere tajnog nadzora telekomunikacijskih razgovora, koja je bila određena protiv druge osobe i za drugo kaznenog djelo. Naime, u konkretnom slučaju podnositelj zahtjeva bio je optužen za pomaganje i poticanje na ubojstvo, tešku krađu i pokušaj teške krađe na osnovi samo jednog dokaza, odnosno snimljenog telefonskog razgovora koji je bio proveden protiv treće osobe na temelju naloga istražnog suca. Stoga se u svojem zahtjevu pozivao na činjenicu da nalog o prisluškivanju njegovih komunikacija nikad nije bio izdan, odnosno da je izdan u povodu kaznenog djela druge osobe, s čime on nema nikakve veze. Iako je podnositelj zahtjeva zapravo tražio da Sud odredi doseg primjene slučajnih nalaza, ESLJP je otišao korak dalje. Naime, razmatrajući podneseni zahtjev, uočio je da u francuskom pravu nisu bili ispunjeni minimalni standardi za uopće određivanje mjere tajnog nadzora telekomunikacija (Steiner, 1995: 56–57).

Naime, ESLJP je proveo trodijelni test te najprije ispitao je li navedena mjera tajnog nadzora telefonskih razgovora bila utemeljena na zakonu. Tragajući za odgovorom, Sud je utvrdio da u tadašnjem zakonu nije postojala odredba koja izričito ovlašćuje istražne suce da provode ili nalažu prisluškivanje telefona, ili čak da provode ili nalažu različite mjere koje se ipak uobičajeno koriste, poput fotografiranja ili uzimanja otisaka prstiju, praćenja, nadzora, suočavanja svjedoka i rekonstrukcija zločina. S druge strane, Zakon o kaznenom postupku izričito im je davao ovlasti za poduzimanje nekoliko drugih mjera koje je detaljno regulirao, poput pritvora, oduzimanja predmeta i pretraga (§ 15). Ipak, zaključio je da su tadašnje odredbe članka 81., 151. i 152. ZKP-a istražnim sucima davale načelno široke ovlasti za poduzimanje različitih prisilnih radnji i mjera usmjerenih na istinito utvrđivanje činjenica u kaznenom postupku. U tom je smislu ESLJP zauzeo stav da je bio ispunjen kriterij utemeljenosti u zakonu protumačivši ga tako da u konvencijskom smislu to, osim pisanog pravnog propisa, podrazumijeva kombinaciju pisanog zakona – članaka 81., 151. i 152. Zakona o kaznenom postupku – i sudske prakse koja ga tumači. Potom je razmotrio pitanje kvalitete zakona, odnosno je li propis na kojem se temeljila mjera u skladu s osnovnim načelima vladavine prava. Naime, prisluškivanje i drugi oblici presretanja telefonskih razgovora predstavljaju ozbiljno miješanje u privatni život te se u skladu s tim moraju zasnivati na potpuno jasnim i predvidljivim propisima. Polazeći od kriterija predvidljivosti, u zakonu je ESLJP utvrdio da ne postoje odgovarajuće mjere zaštite od raznih mogućih zlouporaba. Primjerice, kategorije osoba kojima se telefoni mogu prisluškivati sudskim nalogom i priroda kaznenih djela koja mogu dovesti do takvog naloga nigdje nisu bili definirani. Ništa nije obvezivalo suca da ograniči trajanje prisluškivanja telefona. Slično tomu, nisu bili određeni postupak sastavljanja sažetih izvješća koja sadrže presretute razgovore, mjere opreza koje treba poduzeti kako bi se snimke dostavile netaknute i u cijelosti radi mogućeg uvida suca (koji teško može provjeriti broj i duljinu izvornih snimki na licu mjesta) i obrane te okolnosti u kojima se snimke mogu ili moraju izbrisati ili uništiti, posebno kada je istražni sudac optuženika pustio na slobodu ili ga je sud oslobodio optužbi (§ 35). Sve navedeno potaknulo je Sud da

izvede zaključak kako francusko pravo, pisao i nepisano, ne upućuje s razumnom jasnoćom na opseg i način korištenja diskrecije dodijeljene javnim vlastima (§ 36) (Steiner, 1995: 57). Slijedom rečenog, Sud je zaključio da podnositelj zahtjeva nije uživao minimalan stupanj zaštite na koji građani imaju pravo prema vladavini prava u demokratskom društvu zbog čega je došlo do povrede članka 8. Konvencije. Ipak, valja istaknuti da u predmetu *Kruslin* Sud nije utvrdio povredu članka 8. Konvencije zato što je bila riječ o osudi na temelju „slučajnog nalaza“, nego zbog opće nedostatnosti pravne regulacije posebne dokazne radnje prisluškivanja telefona (Tomlinson, 1993: 1133). Međutim, nakon što je „utvrdio navedene manjkavosti u pravnoj regulaciji, nije ni razmatrao pitanje slučajnog nalaza“.

U kontekstu slučajnog nalaza posebno je važan predmet *Lambert* (*Lambert protiv Francuske*: 1998) u kojem je ESLJP razmatrao pitanje legitimiteta korištenja slučajnih nalaza u kaznenom postupku do kojih se došlo na temelju telefonskog prisluškivanja koje je određeno i provedeno na telefonskoj liniji treće osobe. Tom je prilikom Sud istaknuo da telefonski razgovori zapravo potpadaju pod doseg zaštite prava na privatni život i nesmetanu korespondenciju iz članka 8. EKLJP-a pa je ta mjera predstavljala „miješanje javne vlasti“ u ostvarivanje prava podnositelja zahtjeva osiguranog stavkom 1. tog članka, no nije previše važno što je predmetno telefonsko prisluškivanje provedeno na liniji treće strane (§ 21). Iz navedenog proizlazi jasna potvrda da ni sam ESLJP nije doveo u pitanje mogućnost korištenja slučajnih nalaza, ako je takva mjera bila određena na temelju „norme zakonskog ranga“, da je bio ispunjen „kriterij predvidljivosti“, kao i da je miješanje bilo „nužno u demokratskom društvu“ (Galli, 2016: 668). Stoga je primjenom trodijelnog testa ESLJP utvrdio da je miješanje bilo u skladu sa zakonom jer je mjera tajnog prisluškivanja telefonskih razgovora bila predviđena zakonom, odnosno imalo je zakonsku osnovu u francuskom pravu (§ 25). Drugi kriterij koji se odnosi na kvalitetu zakona Sud je također smatrao ispunjenim zato što je francuski zakonodavac, na podlozi uočenih nedostataka u predmetu *Kruslin*, ispravio propuste i slabosti domaćeg prava o prisluškivanju telefona usvajanjem zaštitnih mjera o jasnom određenju kategorija osoba čiji se telefoni mogu prisluškivati, trajanju prisluškivanja, obvezi sastavljanja pisanog izvješća te dostavi, odnosno o uništavanju snimaka (§ 27). Naposljetku, provodeći test nužnosti u demokratskom društvu ESLJP je ključnim istaknuo je li podnositelju zahtjeva u domaćem pravu bila osigurana dostatna mogućnost naknadnog, incidentalnog preispitivanja (kontrole) takve mjere koja nije bila određena prema njemu, nego u odnosu na drugu osobu.

Stoga je u navedenom slučaju ESLJP utvrdio da je takva mogućnost kontrole najprije postojala pred optužnim vijećem prvostupanskog suda, a da je daljnja mogućnost kontrole bila osigurana pred Kasacijskim sudom. Ipak, ta je mogućnost djelomično dovedena u pitanje stavom Kasacijskog suda da podnositelj zahtjeva „nema pravo osporiti način na koji je produljeno trajanje praćenja telefonske linije treće strane“ te da su stoga „razlozi žalbe, koji osporavaju razloge na temelju kojih je optužno vijeće pogrešno smatralo da mora ispitati prigovore o ništavosti i potom ih odbacio, nedopušteni“ (§ 35). Sud je stoga zaključio da je Kasacijski sud otišao dalje od osnova na koje se podnositelj zahtjeva pozvao u vezi s produljenjem prisluškivanja telefona i presudio da osobe u odnosu na koje su rezultati prisluškivanja telefonskih razgovora predstavljale slučajne nalaze nemaju pravo pozivati se na zaštitu članka 8. Konvencije (§ 36). Predmet *Lambert* nedvojbeno pokazuje da i ESLJP smatra kako se slučajni nalazi mogu koristiti kao dokaz u kaznenom postupku protiv osobe u odnosu na koju inicijalno nije bila određena posebna dokazna radnja tajnog snimanja telefonskih razgovora, ali pod uvjetom da je osigurana naknadna kontrola, tj. mogućnost naknadnog preispitivanja pred sudom zakonitosti i osnovanosti takvog posega u prava iz članka 8. EKLJP-a.

U predmetu Bosak (Bosak i drugi protiv Hrvatske: 2019) ESLJP je došao u priliku razmotriti i ocijeniti usklađenost slučajnog nalaza s konvencijskim standardima u kontekstu hrvatskog kaznenog postupka. Naime, ESLJP je, među ostalim, ispitivao prigovor zbog tajnog nadzora u odnosu na drugog i trećeg podnositelja koji su bili u inozemstvu, a razgovori su bili snimljeni na temelju naloga protiv prvog podnositelja (§ 62). Dakle, iako ti nalozi nisu izdani u odnosu na drugog i trećeg podnositelja zahtjeva, njihova provedba dovela je do presretanja i snimanja telefonskih razgovora tih podnositelja zahtjeva, a time i do korištenja tako pribavljenih dokaza u kaznenom postupku koji se vodio protiv njih.

Europski sud za ljudska prava zaključio je da su osporeni nalozi bili zakoniti. Riječ je bila o dovoljno obrazloženim nalogima, a činjenica da su se temeljili na odredbama ZKP/97., umjesto na ZUSKOK/05., nije ih učinila nezakonitima. Pri tome je Sud ocijenio važnom činjenicu da su drugi i treći podnositelj zahtjeva mogli učinkovito osporavati mjere prisluškivanja kojima su bili obuhvaćeni (§ 65). Njihove prigovore – da nalozi nisu bili dovoljno obrazloženi, da je postupak nadzora bio nezakonit te da nalozi nisu bili izdani izravno protiv njih i da su se mjere nad njima provodile u Nizozemskoj bez međunarodne pravne pomoći – domaći su sudovi razmatrali i odbili smatrajući ih neosnovanim. ESLJP je zaključio da nalozi nisu izdani za drugog i trećeg podnositelja, nego za prvog te da su njihovi razgovori zakonito presretani jer su komunicirali s prvim podnositeljem, koji je bio pod tajnim nadzorom zbog sumnje na kaznena djela iz članka 181. ZKP/97. Budući da su sudjelovali u njegovim kriminalnim aktivnostima, domaći su sudovi smatrali da se tako pribavljeni dokazi mogu koristiti protiv njih. Taj se stav temelji na domaćem zakonodavstvu i sudskoj praksi u kontekstu tzv. slučajnog nalaza i ESLJP ga je u ovom predmetu ocijenio usklađenim s konvencijskim standardima te utvrdio da nije došlo do povrede članka 8. Konvencije u odnosu na drugog i trećeg podnositelja zahtjeva (§ 66).

4. SLUČAJNI NALAZI U PRAKSI VRHOVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE I VISOKOG KAZNENOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE

Odredbama aktualnog ZKP-a određeno je da ako se prilikom poduzimanja posebnih dokaznih radnji zabilježe podaci i obavijesti koji upućuju na neko drugo kazneno djelo i počinitelja iz članka 334. ZKP-a, taj će se dio snimke prepisati i dostaviti državnom odvjetniku te se može upotrijebiti kao dokaz u postupku za to kazneno djelo. Također, određeno je da se snimke, isprave i predmeti pribavljeni provedbom posebnih dokaznih radnji mogu koristiti kao dokaz samo u postupku protiv osobe iz članka 332. stavka 1. ZKP-a (dakle, osobe prema kojoj su određene posebne dokazne radnje) i u slučaju iz članka 335. stavka 6. ZKP-a (dakle, kod slučajnog nalaza).

U nastavku se kronološkim redosljedom prikazuju najvažnije pravomoćne odluke VSRH-a i VKS-a iz kojih su vidljivi uloga i korištenje slučajnog nalaza u domaćoj kaznenopravnoj praksi. Praksa navedenih sudova pregledana je korištenjem pravnog informacijskog portala IUS-INFO³ i Portala sudske prakse⁴ pretraživanjem s pomoću ključnih riječi „posebne dokazne radnje, slučajni nalaz“ te „nevezani slučajni nalaz“.

U obrazloženju presude VSRH-a (I Kž-Uš 165/15-4) kojom su kao neosnovane odbijene žalbe okrivljenika, u dijelu koji se odnosi na slučajni nalaz Sud je istaknuo da prvostu-

³ <https://www.iusinfo.hr/>.

⁴ <https://odluke.sudovi.hr/>.

panjski sud pravilno utvrđuje da se dokazi pribavljeni posebnim dokaznim radnjama „mogu valjano uporabiti ne samo prema osobi za koju je mjera naložena, već prema svakoj trećoj osobi koja se zatekla u sferi kriminalne djelatnosti osobe prema kojoj je neka od mjera“ određena. Uvjet za uporabu dokaza koji se odnose na treću osobu postoji ako kriminalna aktivnost treće osobe ulazi u ostvarenje bića kaznenog djela predviđenog katalogom kaznenih djela iz članka 334. ZKP-a (I Kž-U 11/14., I Kž-U 59/14.). Dakle, nije nužno da je treća osoba koja je zahvaćena mjerama sudionik u počinjenju djela s osobom protiv koje su posebne dokazne radnje određene. Dovoljno je da se takav slučajni nalaz odnosi na sferu kriminalne djelatnosti zbog koje je moguće odrediti posebnu dokaznu radnju, odnosno da je i u odnosu na treću osobu riječ o osnovama sumnje za neko kazneno djelo iz članka 334. ZKP-a.

U obrazloženju presude VSRH-a (I Kž-U 16/16-4) kojom su kao neosnovane odbijene žalbe okrivljenika, u dijelu koji se odnosi na slučajni nalaz Sud je istaknuo da uporaba dokaza prikupljenih posebnim mjerama nije ograničena na komunikaciju u kojoj bi morala sudjelovati i osoba prema kojoj su određene mjere iz članka 332. stavka 1. ZKP-a.

U obrazloženju presude VSRH-a (I Kž-U 151/16-4) kojom su kao neosnovane odbijene žalbe okrivljenika, u dijelu koji se odnosi na slučajni nalaz Sud je istaknuo da okrivljeni nije u pravu kada u žalbi ističe kako ti dokazi u odnosu na njega ne predstavljaju slučajni nalaz jer se ne odnose na sferu kriminalne djelatnosti zbog koje je moguće odrediti posebnu dokaznu radnju s obzirom na to da u odnosu na treću osobu, konkretno njega, nije riječ o osnovama sumnje za neko kazneno djelo iz članka 334. ZKP-a.

U obrazloženju presude VSRH-a (I Kž-U 94/2017-4) kojom su kao neosnovane odbijene žalbe okrivljenika, u dijelu koji se odnosi na slučajni nalaz Sud je istaknuo da okrivljeni nisu u pravu kada tvrde da su posebne dokazne radnje rezultirale nezakonitim dokazima, među ostalim i zato što, u odnosu na njih, nisu bili izdani nalozi, nego je bila riječ o tzv. slučajnom nalazu.

U obrazloženju presude VSRH-a (I Kž-U 165/2017-4) kojom su kao neosnovane odbijene žalbe okrivljenika, u dijelu koji se odnosi na slučajni nalaz Sud je istaknuo da nije u pravu ni okrivljena kada tvrdi da su posebne dokazne radnje rezultirale nezakonitim dokazima, među ostalim, i zato što, u odnosu na nju, nisu bili izdani nalozi, nego je bila riječ o tzv. slučajnom nalazu. Sud ističe da je odredbom članka 335. stavka 6. ZKP-a izričito propisana mogućnost korištenja „slučajnog nalaza“ kao valjanog dokaza i u postupku za novootkriveno kazneno djelo, i to neovisno o tome je li riječ o djelu osobe prema kojoj su posebne dokazne radnje bile naložene ili o nekoj drugoj osobi. Jedini je uvjet da se takav nalaz odnosi na neko kazneno djelo navedeno u članku 334. ZKP-a, odnosno u katalogu kaznenih djela za koja se posebne dokazne radnje uopće mogu odrediti. Protivno navodima u žalbi, prvostupanjski sud pravilno utvrđuje da kada se prilikom poduzimanja radnji iz članka 332. stavka 1. ZKP-a zabilježe podaci i obavijesti koji upućuju na neko drugo kazneno djelo i počinitelja (tzv. slučajni nalaz koji se odnosi na djelo iz tzv. kataloga djela u članku 334. ZKP-a), oni se mogu upotrijebiti kao dokaz u postupku za tog novog počinitelja i to drugo kazneno djelo (konkretno zloporaba u postupku javne nabave iz članka 254. KZ/11), a sve u skladu s odredbom članka 335. stavka 6. ZKP-a. Upravo je tako postupljeno i u konkretnom slučaju prema okrivljenoj koja je slučajno zahvaćena mjerama određenim citiranim nalogima suca istrage Županijskog suda u Splitu.

U obrazloženju presude VKS-a (I Kž-U 145/2022-4) kojom je kao neosnovana odbijena žalba okrivljenog, u dijelu koji se odnosi na slučajni nalaz Sud je istaknuo da je u cijelosti promašen žalbeni navod da nakon „slučajnog“ nalaza okrivljenik ostaje pod „slučajnim“ nadzorom (bez naloga) gotovo tri mjeseca, jer je iz prvog naloga o provođenju posebnih

dokaznih radnji protiv okrivljenog iz članka 332. stavka 1. i 4. ZKP-a jasno i nedvojbeno utvrđeno za koje je razdoblje predmetni nalog izdan, kao i da, suprotno navodu žalitelja, člankom 335. stavkom 6. ZKP-a nije propisan rok u kojem policija državnom odvjetniku dostavlja podatke i obavijesti koje upućuju na neko drugo kazneno djelo i počinitelja iz članka 334. ZKP-a.

U praksi Visokog kaznenog suda pojavilo se i pitanje slučajnih nalaza do kojih su tijela kaznenog progona došla na temelju suvremenih tehnologija za komuniciranje na daljinu iz kriptirane komunikacije putem aplikacije SKY ECC (I Kž-Us-88/2024-5). Kada je o istražnim mjerama riječ, obrana je prigovorila na način provođenja i nalaganja nadležnih francuskih sudova što se protivi javnom poretku Republike Hrvatske. Budući da je riječ o masovnom nadzoru, smatraju da su dokazi pribavljeni tim mjerama nezakoniti te dovode u pitanje zakonitost izdanog Europskog istražnog naloga (u daljnjem tekstu: EIN) kojim su ti dokazi preneseni USKOK-u, prigovarajući distinkciji između EIN-a izdanog radi prikupljanja dokaza od onog izdanog radi prenošenja već prikupljenih dokaza. Visoki kazneni sud odbio je žalbe kao neosnovane i ustvrdio da se komunikacije posredstvom aplikacije SKY ECC mogu koristiti kao dokazi jer su pribavljeni na temelju međunarodne pravne pomoći u skladu s hrvatskim Zakonom o kaznenom postupku. Također je istaknuo da je prvostupanjski sud s pravom zaključio kako osporeni dokazi korespondiraju slučajnom nalazu pribavljenom posebnim dokaznim radnjama koji upućuje na drugo djelo i počinitelja (kataloškog djela), dakle ne i onom zbog kojeg su određene posebne dokazne radnje.

Iako je neupitna procesna neupotrebljivost slučajnih nalaza dobivenih primjenom posebnih dokaznih radnji o kaznenim djelima izvan kataloga kaznenih djela iz članka 334. KZ-a, valja se osvrnuti na presudu VSRH-a (Kzz 3/2004) u kojoj je Sud zauzeo stav da se saznanja prikupljena posebnim dokaznim radnjama, čak i kada se odnose na nekataloška kaznena djela – ali je riječ o kaznenim djelima za koja se progoni po službenoj dužnosti – mogu koristiti pri ispitivanju osumnjičenika, kao i druge obavijesti, odnosno kao rezultati općih izvida (Škorić, 2025: 52). Takav je stav Vrhovnog suda važan za kriminalistička istraživanja s obzirom na to da u policijskoj praksi omogućuje niz kriminalističko-taktičkih radnji koje se mogu zasnivati na tim spoznajama.

Iz navedenih presuda nacionalnih sudova jasno proizlazi da su noveliranim odredbama o tzv. slučajnom nalazu u posebnim dokaznim radnjama u važećem ZKP-u bolje riješena pitanja procesne uporabe slučajnog nalaza. Naime, sada je izrijeком propisano da se tako zabilježeni dokazi mogu upotrijebiti kao dokaz u postupku za to kazneno djelo, odnosno da se snimke, isprave i predmeti pribavljeni provedbom posebnih dokaznih radnji mogu koristiti i kod slučajnih nalaza. Prijašnje normativno uređenje – kada je slučajni nalaz za neko drugo kataloško kazneno djelo policiji i državnom odvjetniku omogućavao tek iniciranje novog postupka, sukladno s policijskom i državnoodvjetničkom praksom – bilo je sporo i neučinkovito te u konačnici nije davalo rezultate (Škorić, 2025: 68). Stav autora ovoga rada jest da su izmjene ZKP-a opravdane jer je u konkretnom slučaju riječ o kataloškim, dakle najtežim kaznenim djelima. Obrazloženja presuda nacionalnih sudova upućuju na to da su utvrđenja o slučajnom nalazu vrlo česta žalbena osnova okrivljenika koja je odbijena u svim analiziranim slučajevima. Iz obrazloženja sudskih odluka vidljivo je da se sudovi dosljedno pridržavaju zakonskih odredbi o slučajnom nalazu te se najčešće pozivaju na zatjecanje u kriminalnoj sferi što je, prema stajalištu autora rada, dovoljno čvrsta pravna osnova za aktualan stav sudske prakse o upotrebljivosti slučajnih nalaza s obzirom na to da navedeno ne izaziva prijepore u stručnoj, kao ni u policijskoj i državnoodvjetničkoj praksi.

5. KRITIČKI OSVRT I PRIJEDLOZI *PRO FUTURO*

Analizom sudske prakse najviših nacionalnih sudova, kao i analizom normativnog uređenja uočeni su dijelovi instituta slučajnog nalaza koji mogu izazvati prijepore, kako u pravosudnoj tako i u policijskoj praksi. To se prije svega odnosi na tzv. nevezane slučajne nalaze drugih osoba, ali se također odnosi na određene manjkavosti zakonskog opisa članka 335. stavka 6. aktualnog ZKP-a kojim se uređuje institut slučajnog nalaza u primjeni posebnih dokaznih radnji (Škorić, 2025: 69).

Pitanje „nevezanih slučajnih nalaza“ drugih osoba u policijskoj su praksi zapravo učestali događaji kada sugovornik osobe prema kojoj su određene posebne dokazne radnje, dakle osoba prema kojoj nisu određene posebne dokazne radnje počinu kataloško kazneno djelo koje nikako nije povezano s kaznenim djelom koje čini osoba protiv koje su određene posebne dokazne radnje. Dakle, kriminalna djelatnost druge osobe ne ulazi u kriminalnu zonu osobe prema kojoj su određene posebne dokazne radnje (Kos, 2017: 50). Kao primjer navedenog može se pretpostaviti situacija da se protiv osobe A na temelju naloga suca istrage zbog postojanja osnova sumnje da je počinila kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti iz članka 291. Kaznenog zakona primjenjuje posebna dokazna radnja nadzora i tehničkog snimanja telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu. Primjenom te posebne dokazne radnje, snimanjem razgovora između osobe A i osobe B (koja ima status službene osobe) zabilježi se da je osoba B u telefonskom razgovoru rekla osobi A da je dala mito.

U navedenom slučaju nedvojbeno je da je kazneno djelo davanja mita iz članka 294. stavka 1. KZ-a kataloško kazneno djelo koje nije ni u kakvoj vezi s kaznenim djelom osobe A zbog čega je i određena primjena posebnih dokaznih radnji (Škorić, 2025: 69). Stajališta stručne javnosti upućuju na to da je primjena slučajnih nalaza dopuštena i u tim slučajevima te se u tom smislu ističe da se u članku 338. stavku 1. nakon novele ZKP-a iz 2008. izričito navodi da se snimke, isprave i predmeti pribavljeni provedbom posebnih dokaznih radnji mogu koristiti kao dokaz i u slučaju iz članka 335. stavka 6. U članku 335. stavku 6. navodi se, pak, da je moguće kao dokaz u postupku za to kazneno djelo koristiti se onim slučajnim nalazima koji upućuju na neko drugo kazneno djelo i počinitelja iz članka 334. ZKP-a (Petković, Pajčić, 2011: 433). U tome kontekstu učestalo se u odnosu na osobe koje nisu obuhvaćene nalogom za primjenu posebnih dokaznih radnji ističe i da – ako je riječ o kaznenom djelu za koje bi inače bilo moguće izdati nalog o provođenju posebnih dokaznih radnji – uvijek i u svakom slučaju tako prikupljeni dokazi primjenom odredbe članka 335. stavka 6. ZKP-a mogu biti upotrijebljeni kao dokaz u kaznenom postupku i protiv te druge osobe (Kos, 2017: 51).

Pritom je važno istaknuti da su stajališta stručne javnosti o tzv. nevezanim slučajnim nalazima drugih osoba podudarna sa stajalištima sudske prakse. Naime, ističe se da je u konkretnim slučajevima riječ o zakonito pribavljenim dokazima uz obrazloženje da nije nužno da je treća osoba koja je slučajno zahvaćena mjerama dionik u činjenju kaznenih djela s osobom protiv koje su posebne dokazne radnje određene, nego je dovoljno da se takav slučajni nalaz odnosi na sferu kriminalne djelatnosti zbog koje je moguće odrediti posebne dokazne radnje, odnosno da se sukladno s navedenim i u odnosu na treću osobu radi o osnovama sumnje za neko kazneno djelo iz članka 334. ZKP-a (Škorić, 2025: 70). Upravo zbog navedenog to ubuduće ne bi trebalo stvarati prijepore, kako u državnoodvjetničkoj tako ni u policijskoj praksi. Slučajni nalazi u primjeni posebnih dokaznih radnji moraju ostati izniman alat koji omogućuje otkrivanje najtežih kaznenih djela, poglavito iz domene organiziranog

kriminaliteta i korupcije koja bi inače provođenjem općih izvida gotovo sigurno ostala tamna brojka kriminaliteta.

Kao zamjerka aktualnom normativnom uređenju instituta slučajnog nalaza u primjeni posebnih dokaznih radnji ističu se dvije manjkavosti zakonskog opisa članka 335. stavka 6. ZKP-a.

Ponajprije se to odnosi na dio odredbe članka 335. stavka 6. koji glasi: „ako se prilikom poduzimanja posebnih dokaznih radnji iz članka 332. stavka 1. ZKP-a zabilježe podaci i obavijesti koji upućuju na neko drugo kazneno djelo i počinitelja iz članka 334. istog Zakona“. Članak 334. ZKP-a je lista (katalog) kaznenih djela zbog kojih se mogu odrediti posebne dokazne radnje, ali on ne upućuje ni na kakvog počinitelja. Odredba da je riječ o nekom drugom kaznenom djelu iz članka 334. ZKP-a je jasna jer se mora raditi o kataloškom kaznenom djelu navedenom u članku 334. ZKP-a, ali zakonski izričaj da slučajni nalaz upućuje na počinitelja iz članka 334. nije precizan zato što članak 334. ZKP-a ne upućuje ni na kakvog počinitelja, nego samo sadržava listu (katalog) kaznenih djela za koja je inače moguće odrediti posebne dokazne radnje (Petković, Pajčić, 2011: 433).

To se također odnosi na segment naveden u presudi Visokog kaznenog suda broj I Kž-Us 145/2022-4 od 22. ožujka 2023., odnosno da člankom 335. stavkom 6. ZKP-a nije propisan rok u kojem policija mora državnom odvjetniku dostaviti podatke i obavijesti koji upućuju na neko drugo kazneno djelo. Uzimajući u obzir zahtjev za određenošću i preciznošću pravne norme, što je jedan od temeljnih zahtjeva vladavine prava, navedeno bi trebalo izričito normirati (Škorić, 2025: 71). Pitanje navedenog roka vrlo je složeno i zahtijeva detaljniju analizu, no valjalo bi razmotriti mogućnost da se računanje tog roka, zbog mogućnosti kompromitacije primjene primarnih posebnih dokaznih radnji, propiše tako da se računa od dana isteka tih radnji. Navedeno je važno zato što policiji i državnom odvjetniku treba ostaviti dovoljno vremena za pripremu i realizaciju završne akcije uhićenja i privođenja nakon provedbe posebnih dokaznih radnji (Škorić, 2025: 71). Uvažavajući okolnost da se posebne dokazne radnje uvijek određuju zbog najtežih kaznenih djela i da je u praksi najčešće riječ o iznimno složenim kriminalističkim istraživanjima, taj rok ne bi smio biti kraći od šest mjeseci (Škorić, 2025: 71).

Uzimajući u obzir navedeno, odredbu članka 335. stavka 6. ZKP-a bi *pro futuro* valjalo izmijeniti tako da glasi: „Ako se prilikom poduzimanja radnji iz članka 332. stavka 1. ovog Zakona zabilježe podaci i obavijesti koji upućuju na neko drugo kazneno djelo iz članka 334. ovog Zakona, taj dio snimke će se prepisati i dostaviti državnom odvjetniku u roku od najkasnije 6 mjeseci od dana završetka posebnih dokaznih radnji i može se upotrijebiti kao dokaz u postupku za to kazneno djelo.“ Time bi se otklonili aktualni problemi u tumačenjima spornoga roka, a samim time i ojačala pravna sigurnost presumptivnih počinitelja kaznenih djela u opisanim slučajevima (Škorić, 2025: 71).

U okviru instituta slučajnog nalaza kod primjene posebnih dokaznih radnji nemoguće je ne spomenuti kako u novijoj policijskoj praksi upotreba suvremenih tehnologija, kao što su različite internetske aplikacije za komunikaciju (Viber, WhatsApp, Signal, Telegram, WeChat i dr.) i korištenje specijaliziranih uređaja za kriptiranu komunikaciju (Sky ECC, Anom), otežavaju primjenu posebne dokazne radnje nadzora i tehničkog snimanja telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu (Škorić, 2025: 72). Međutim, time se ne umanjuje važnost slučajnog nalaza, čemu u prilog ide niz u posljednje vrijeme potvrđenih optužnica (Mišković, 2025) koje se temelje upravo na transkriptima dekrptirane komunikacije Sky ECC servera koje u osnovi imaju slučajni nalaz, odnosno shvaćanje da su posebne dokazne radnje provedene samo protiv tvrtke Sky ECC, a pod „slučajni nalaz“ podvode se sve osobe

koje su koristile njihove uređaje (Burić, Engelhart, Novokmet, Roksandić, 2023). Uzimajući u obzir rapidan razvoj suvremene tehnologije i raznovrsnost njezine primjene u ostvarivanju različitih oblika telekomunikacijskih i računalnih kontakata, u policijskoj je praksi realno očekivati sve manje rezultata primjene posebne dokazne radnje nadzora i tehničkog snimanja telefonskih razgovora, a samim time i sve manje slučajnih nalaza u primjeni te radnje. Za promjenu navedenog trenda bit će potrebno posegnuti za suvremenijim tehnološkim dostignućima u području nadzora nad internetskim aplikacijama za komunikaciju na daljinu (Škorić, 2025: 72).

6. ZAKLJUČAK

Provedeno istraživanje instituta slučajnog nalaza u kontekstu posebne dokazne radnje nadzora i tehničkog snimanja telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu pokazalo je da su slučajni nalazi teorijski opravdan, a u praksi hrvatskih sudova potvrđen institut kaznenog procesnog prava. Aktualno normativno uređenje i razmotrena sudska praksa dosljedno prihvaćaju stav da se slučajni nalazi do kojih se došlo primjenom posebnih dokaznih radnji mogu koristiti kao dokaz u kaznenom postupku, kako protiv osobe u odnosu na koju su te radnje bile određene tako i protiv druge osobe protiv koje one nisu bile određene, pod uvjetom da je u oba slučaja riječ o slučajnom nalazu koji upućuje na kazneno djelo i počinitelja kaznenog djela iz zakonom propisanog kataloga kaznenih djela za koja se inače, sukladno sa Zakonom o kaznenom postupku, mogu odrediti posebne dokazne radnje. Takav stav hrvatskih sudova ispitao je i u praksi potvrdio Europski sud za ljudska prava koji je provodeći tzv. trodijelni test – utemeljenosti na zakonu, legitimiteta cilja koji se želi postići i nužnosti u demokratskom društvu – ocijenio konvencijski prihvatljivim oblikom miješanja države u pravo pojedinca na privatni život.

U svakodnevnoj su primjeni uočena dva aspekta koja bi valjalo adresirati prilikom buduće izmjene ZKP-a radi preciznosti zakonskog teksta i pravne sigurnosti. Jedan je aspekt ispravno propisivanje zakonske odredbe članka 335. stavka 6. ZKP-a koja upućuje na kazneno djelo i počinitelja iz članka 334. ZKP-a. No zapravo se navedena odredba odnosi samo na katalog kaznenih djela za koja bi bilo prihvatljivo koristiti slučajne nalaze, dok se nigdje ne navodi i sam počinitelj. Drugi je aspekt razdoblje u kojem policija dostavlja državnom odvjetniku podatke i obavijesti koje upućuju na neko drugo kazneno djelo. Budući da taj rok trenutačno nije određen zakonom, radi pravne sigurnosti potrebno je odrediti razuman rok u kojem bi policija takva saznanja trebala dostaviti državnom odvjetniku. Kako je riječ o vrlo osjetljivim podacima i saznanjima koja može bitno konstituiraju biće kaznenog djela koje prijete organiziranom životu u zajednici, autori smatraju da taj rok ne bi trebao premašiti šest mjeseci od dana saznanja za slučajne nalaze.

Nema sumnje da je učestalost slučajnih nalaza, u gotovo trideset godina njihove primjene, u okviru posebne dokazne radnje nadzora i tehničkog snimanja telefonskih razgovora i drugih komunikacija na daljinu bila od vitalne važnosti za brojna saznanja tijela kaznenog progona koja su omogućila pokretanje i vođenje kaznenog postupka bez čega bi ta djela ostala samo tamna brojka kriminaliteta. S druge strane, tehnološka dostignuća 21. stoljeća pomaknula su razmjenjivanje zvučnih, slikovnih i tekstualnih poruka iz domene telefonskog u domenu računalnog komuniciranja zbog čega se, razumljivo, smanjuje broj slučajnih nalaza do kojih se dolazi klasičnim telefonskim razgovorima. Svjedoče tomu razmjeri slučajnih nalaza do kojih su tijela kaznenog progona došla presretanjem računalne komunikacije u

sklopu nedavno provedenih akcija EnchroChat, Sky ECC i ANOM, a iznenada su promijenili paradigmu dosadašnjeg dominantnog otkrivanja kaznenih djela putem nadzora i tehničkog snimanja telefonskih razgovora. Može se očekivati da će u budućnosti pojavnost slučajnih nalaza uslijed razvoja tehnologije preuzeti primat u sferi presretanja računalne komunikacije, što će zahtijevati brojne prilagodbe i osiguravanje sofisticirane opreme koja će tijelima kaznenog progona omogućiti da budu ukorak sa suvremenim tehnološkim dostignućima komuniciranja na daljinu.

Aktualni Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o kaznenom postupku od 11. rujna 2025., među ostalim, redefinira koncept nezakonitih dokaza. Temeljna je ideja zakonodavca, uzimajući u obzir praksu ESLJP-a, smanjiti broj *ex lege* nezakonitih dokaza kad prilikom provedbe dokaznih radnji sama povreda procesne forme nije u konačnici utjecala na prava obrane i učinkovitost postupka u cjelini. Stoga je predloženom izmjenom dana veća ovlast sudu da ocijeni razmjernost između niza čimbenika, kao što su javni probitak kaznenog progona i zaštita prava pojedinca, težina kaznenog djela, težina povrede temeljnog ljudskog prava i mogućnosti njezina otklanjanja, priroda mjere kojom je to pravo povrijeđeno, privola osobe čije je pravo povrijeđeno te druge okolnosti. U takvoj situaciji dokaz se neće izdvajati automatizmom, nego samo ako sud ocijeni da priroda i težina povrede nisu bile takve da su dotično pravo ukinule ili ograničile u znatnoj mjeri, u smislu da nije onemogućena ili znatno otežana obrana te da nije narušena pravičnost postupka. Pri ocjeni zakonitosti dokaza novi model utvrđivanja razmjernosti nesumnjivo će tijelima kaznenog progona olakšati dokazivanje kaznenog djela. Naime, manji propusti u formi određivanja i provedbi posebnih dokaznih radnji, a posljedično i slučajni nalazi koji iz njih proizlaze, neće automatski biti ocijenjeni kao nezakoniti, nego će, ovisno o pojedinom slučaju, ovisiti o načinu utvrđivanja sudske prakse o tome je li propust utjecao na prava obrane i pravičnost postupka u cjelini.

LITERATURA

Knjige i članci

1. Aljinović, N. (2021). *Sudska kontrola zakonitosti dokaza pribavljenih posebnim dokaznim radnjama*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 28(2), 303–333.
2. Aljinović, N. (2022). *Utjecaj odluka i načela Europskog suda za ljudska prava na regulaciju instituta posebnih dokaznih radnji u Ujedinjenom Kraljevstvu s posebnim naglaskom na prisrećanje komunikacija*, Pravni vjesnik, 38(2), 75–95.
3. Bachmaier Winter, L., (2009). *Criminal Investigation and Right of Privacy: The Case-Law of the European Court of Human Rights*, LESIJ - Lex ET Scientia International Journal, 16(2), 9–19.
4. Brady, N. (2014). *Evidence, special investigative techniques and the right to a fair hearing*. ERA Forum 15, 37–49. <https://doi.org/10.1007/s12027-014-0334-3>.
5. Burić, Z., Engelhart, M., Novokmet, A., Roksandić, S., (2023) *Upotrebljivost rezultata masovnog nadzora kao dokaza u hrvatskom kaznenom postupku – slučaj SKY ECC*, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 30(2), 243–274.
6. Galli, F. (2016). *The interception of communication in France and Italy – what relevance for the development of English law?*, The International Journal of Human Rights, 20(5), 666–683. <http://dx.doi.org/10.1080/13642987.2016.1162412>.
7. Gluščić, S. (2012). *Posebne dokazne radnje*. Policija i sigurnost, 21(3), 555–573.
8. Karas, Ž. (2020). *Consequences of incomplete reasoning in court order for covert measures*. U: Petrašević, T., Duić, D. (urednici), EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC 4), 464–485. <https://doi.org/10.25234/ecllic/11912>.

9. Kos, D. (2017.) *Nezakoniti dokazi – čl. 10. ZKP/08*. Novine u kaznenom zakonodavstvu, Zbornik radova, 43–57.
10. Krapac, D. (2015). *Kazneno procesno pravo, Prva knjiga: Institucije*. Zagreb: Narodne novine.
11. Ljubanović, V., Gluščić, S., Kralj, T., (2008). *Dokazne radnje: novine pri utvrđivanju činjenica u prethodnom postupku*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 15(2), 859–877.
12. Ljubanović, V., Novokmet, A., Tomičić, Z. (2020). *Kazneno procesno pravo: izabrana poglavlja*. Osijek: Grafika.
13. Martinović, I. i Kos, D. (2016). *Nezakoniti dokazi: Teorijske i praktične dvojbe u svjetlu prakse Europskog suda za ljudska prava*. Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, 23(2), 311–338.
14. Mišković, S. (2025). *Dokazi kriptiranom komunikacijom Sky ECC i Anom u predmetima organiziranog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj*. Novine u kaznenom zakonodavstvu, Zbornik radova, 41–51.
15. Moonen, T., (2010). *Special Investigation Techniques, Data Processing and Privacy Protection in the Jurisprudence of the European Court of Human Protection in the Jurisprudence of the European Court of Human Rights*. Pace International Law Review Online Companion, 1(9), 97–136.
16. Ni Loideain, N., (2014). *Surveillance of Communications Data and Article 8 of the European Convention on Human Rights*. U: Gutwirth, S., Leenes, R., De Hert, P. (urednici), *Reloading Data Protection*. Dordrecht: Springer, 189–209. https://doi.org/10.1007/978-94-007-7540-4_10.
17. Novosel, D., (2017). *Korištenje klasificiranih podataka u kaznenom postupku – iskustva i način rada u Republici Hrvatskoj*. Makedonska revija za kazneno pravo i kriminologija, 2, 51–60.
18. Petković, N., Pajčić, M., (2011). *Kazneni progon, istraga i optuživanje – nova iskustva*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 18(2), 417–477.
19. Rainey, B., McCormick, P., Ovey, C., (2021). *Jacobs, White and Ovey: The European Convention on Human Rights*. Oxford University Press.
20. Slobogin C. (2015). *Standing and Covert Surveillance*. Pepperdine Law Review, 42(3), 517–548.
21. Steiner, E. (1995). *The Application of the European Convention on Human Rights by French Courts*. King's College Law Journal, 6, 49–61.
22. Škorić, F. (2025). *Posebne dokazne radnje s posebnim osvrtnom na slučajni nalaz, završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet Osijek*.
23. Tomlinson, E.A. (1993). *The Saga of Wiretapping in France: What It Tells Us About the French Criminal Justice System*. Louisiana Law Review, 53(4), 1091–1152.
24. Trechsel, S., (2005). *Human Rights in Criminal Proceedings*. New York: Oxford University Press.
25. Vervaele, J. (2014). *Surveillance and Criminal Investigation: Blurring of Thresholds and Boundaries in the Criminal Justice System?* U: Gutwirth, S., Leenes, R., De Hert, P. (urednici). *Reloading Data Protection*, Dordrecht: Springer, 115–128. https://doi.org/10.1007/978-94-007-7540-4_7.
26. Zadnik, S. (2002). *Položaj državnog odvjetnika u prethodnom postupku i njegovo postupanje nakon novele Zakona o kaznenom postupku*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 9(2), 327–340.

Odluke Europskog suda za ljudska prava

27. Klass i drugi protiv Njemačke, presuda od 6. rujna 1978., br. 5029/71.
28. Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda od 2. kolovoza 1984., br. 8691/79.

29. Huvig protiv Francuske, presuda od 24. travnja 1990., br. 11105/84.
30. Kruslin protiv Francuske, presuda od 24. travnja 1990., br. 11901/85.
31. Schenk protiv Švicarske, presuda od 12. srpnja 1988., br. 10862/84.
32. Lambert protiv Francuske, presuda od 24. kolovoza 1998., br. 88/1997/872/1084.
33. Bosak i drugi protiv Hrvatske, 6. lipnja 2019., br. 40429/14.

Odluke hrvatskih sudova

34. Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, br. I Kž 411/2003-8 od 17. prosinca 2003.
35. Odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske, br. I Kž Us 97/2016-5 od 12. listopada 2016.
36. Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, Kzz 3/2004 od 17. kolovoza 2004.
37. Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, I Kž-Us 165/15-4 od 11. siječnja 2016.
38. Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, I Kž-Us 16/16-4 od 24. veljače 2016.
39. Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, I Kž-Us 151/16-4 od 12. prosinca 2016.
40. Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, I Kž-Us 94/2017-4 od 13. srpnja 2017.
41. Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, I Kž-Us 165/2017-4 od 8. veljače 2018.
42. Presuda Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske, I Kž-Us 145/2022-4 od 22. ožujka 2023.
43. Rješenje Visokog kaznenog suda Republike Hrvatske, I Kž-Us-88/2024-5 od 19. studenoga 2024.

Abstract

Filip Škorić*, Ante Novokmet**

Accidental Findings During Special Evidentiary Action of Surveillance and Interception of Telephone Conversations - Croatian Law and European Legal Standards

Remote surveillance and technical recording of telephone conversations and other communications is one of the special evidentiary measures which, due to its simplicity of implementation, has the highest prevalence of application in detecting and finding perpetrators associated with criminal offences of corruption and organised crime. Although efficient from the perspective of criminal prosecution effectiveness, it, like all other special evidentiary measures, represents a significant limitation of the fundamental rights and freedoms of citizens. In the context of its application, the so-called accidental findings, i.e. data and information about another criminal offence and perpetrator in relation to which the aforementioned special evidentiary measure was not initially determined, appear to be particularly delicate, since the gained data and information can be used as evidence in criminal proceedings for that other criminal offence. Therefore, this paper first explains the legal nature of accidental findings obtained through the application of the special evidentiary measure of remote surveillance and technical recording of telephone conversations and other communications. It then considers the positive legal standards developed in the practice of the European Court of Human Rights and the Constitutional

* Filip Škorić, spec. iur., Police Officer for Cybersecurity and Digital Forensics, Police National Office for Combating Corruption and Organised Crime, Department for Combating Corruption and Organised Crime, Osijek, Croatia.

** Associate Professor Ante Novokmet, PhD, Chair of Criminal Law Sciences at the Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Law, Osijek, Croatia.

Court of the Republic of Croatia on the legal conditions that must be met for their admissibility as evidence in criminal proceedings. In the central part of the paper, the current normative framework of the Criminal Procedure Act is critically analysed in the part regulating in accidental findings. Based on the analysis of domestic judicial practice on the evidentiary usability of accidental findings in criminal proceedings, conclusions are drawn about the compliance of the Croatian regulatory framework with the researched positive legal standards.

Keywords: remote surveillance, technical recording of telephone conversations, special evidentiary measures, criminal procedure, accidental findings.